

سورة الاحقاف

MRTsoft

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه
متعلق به دانشگاه رازی است.



دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه زبان و ادبیات عرب

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

بررسی مضامین پایداری در شعر حسن عبدالله القرشی

استاد راهنما:

دکتر جهانگیر امیری

استاد مشاور:

دکتر محمدنبی احمدی

نگارش:

فاطمه بساطی

آبان ۱۳۹۳

تقدیم

به روح پر فتوح پدر بزرگوارم.....

مادر دلسوز و مهربانم،

برادر و خواهرانم، همراهان همیشگی و پشتوانه های زندگیم،

همسرم، که نشانه لطف الهی در زندگی من است،

و فرشته ی کوچک زندگیم، دختر نازم.....

چکیده

حسن عبدالله قرشی، یکی از شاعران متعهد و مبارز عربستان است. همراهی با کشورهای مظلوم و ستمدیده و احساس مسئولیت نسبت به آنها، او را به شعر پایداری سوق داد. مسأله فلسطین، مهم‌ترین مسأله در جهان اسلام است و بخاطر همین اهمیت، شاعر به انتفاضه فلسطین در بیشترین قصائدش پرداخته است تا جایی که می‌توان گفت این امر (شاه بیت) را در دیوانش تشکیل داده است.

این شاعر بزرگ از نوگرایان قصیده شعری در ادبیات عربستان است. وی به صورت عام در بسیاری از نمونه‌هایش و بخصوص غزل، شاعری رمانتیکی است. غزل جایگاه گسترده‌ای از اشعارش را تشکیل داده‌است، که این امر دلالت بر گرایش رمانتیکی شاعر دارد. البته این امر مانع از آگاهی او در زمینه‌ی مسائل سیاسی نشد. بلکه روح مبارزه طلبی او را به دفاع از ملت‌های آزاده سوق می‌دهد. او با اشعار انقلابی‌اش نظام‌های ظالم را هدف قرار داده و آنها را به لرزه در می‌آورد. این شاعر مبارز فقط به بیان درد و رنج‌های کشور خود نمی‌پردازد بلکه درد و رنج همه‌ی کشورهای جنوب شرقی آسیا و کشورهای آفریقایی را نیز به تصویر می‌کشد؛ و زبان شعر را به این دلیل برگزیده‌است که شعر تأثیر گسترده‌تری در برانگیختن روحیه‌ی مبارزه در بین مردم دارد.

دیوان (فلسطین و کبریاء الجرح) در همه‌ی سطرها و ابیات و قصائدش نماینده فصلی از تراژدی فلسطین است. قرشی نسبت به ملت‌های تحت ظلم و ستم، دیدی جهانی دارد. او معتقد است که تنها راه رسیدن به آزادی مقاومت و مبارزه و انقلاب است. دعوت به مبارزه و پایداری، امید به آزادی و اعلام ناراضی‌ت از سکوت سران کشورهای عرب در برابر تجاوز متجاوزان، مهم‌ترین مضامین و درون‌مایه‌ی شعر پایداری این شاعر را تشکیل می‌دهند. وی عشق و علاقه‌ی خود را نسبت به وطن ابراز داشته و برای نشان دادن این علاقه به گذشته هم باز می‌گردد. به ذکر مجد و شرف گذشته‌ی عرب پرداخته و به آن افتخار می‌کند. اساطیر و نمادهای کهن، شخصیت‌های تاریخی و مذهبی عرب، و اسلام جایگاه ویژه‌ای در ادبیات مقاومت این شاعر بزرگ دارد. قرشی در بیان مضامین پایداری خود، از اعتدال خارج نشده و از تشبیه‌ها و آرایه‌های ساده و قابل فهم استفاده کرده است. به این ترتیب با مفاهیم و واژگانی ساده، مفهوم اصلی اشعار پایداری‌اش را که همان بیداری مردم و ادامه‌ی مبارزه تا پیروزی نهایی است، به مخاطبان‌ش القا می‌کند.

کلید واژگان: شعر حسن عبدالله القرشی، ادبیات پایداری و شعر مقاومت، انتفاضه‌ی فلسطین، انقلاب الجزایر.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

پیش گفتار:	ج
- تعریف موضوع:	۲
- اهداف پایان نامه:	۲
- فرضیه‌های تحقیق:	۲
- پیشینه تحقیق:	۲
- روش تحقیق:	۳
- اهمیت و ارزش کاربرد نتایج پایان نامه:	۳
۱- بازتاب ادبیات پایداری در شعر معاصر عربستان سعودی:	۵
۱-۱- حمایت از وحدت عرب:	۵
۲-۱- فلسطین:	۶
۳-۱- انقلاب الجزایر:	۹
۴-۱- لبنان:	۱۰
۵-۱- بغداد:	۱۰
۲- زندگی‌نامه و شعر حسن عبدالله القرشی:	۱۱
۱-۲- فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی شاعر:	۱۲
۲-۲- فعالیت‌های ادبی شاعر:	۱۲
۳-۲- آثار چاپ شده و تولیدات ادبی او:	۱۳
۳- شعر قرشی:	۱۴
۱-۳- زبان شعری او:	۱۵
۲-۳- أغراض شعری:	۱۵
نتیجه:	۲۲
مقدمه:	۲۵
۱- واژه مقاومت:	۲۶

- ۱-۱- ادبیات پایداری: ۲۶
- ۲-۱- نخستین نمودهای ادبیات مقاومت: ۲۷
- ۳-۱- تعریف ادبیات مقاومت: ۲۷
- ۴-۱- هدف ادبیات مقاومت: ۲۸
- ۲- ادبیات مقاومت در ادبیات عرب: ۲۸
- ۳- پدیده ادبیات پایداری در دوره معاصر: ۲۹
- ۴- شاعران مقاومت قرن بیستم: ۳۰
- ۵- موضوع شصت ساله شعر عرب: ۳۰
- ۶- ادبیات پایداری در فلسطین: ۳۰
- ۱- فلسطین اشغالی: ۳۳
- ۲- بازتاب اوضاع دیگر کشورها در اشعار القرشی: ۳۵
- ۳- عشق به پیروزی: ۴۱
- ۳-۱- حتمی بودن پیروزی: ۴۴
- ۴- مذمت عهدنامه بالفور: ۴۵
- ۵- وصف چهره متجاوزان: ۴۵
- ۵-۱- توصیف جنایت‌های صهیونیست‌ها و متجاوزان: ۴۸
- ۶- تشویق بر مبارزه و پایداری: ۵۰
- ۷- ستایش دین اسلام و دلآوری‌های سپاهیان اسلام: ۵۳
- ۷-۱- ستایش شجاعت و ایثار گذشتگان و یادآوری آن: ۵۴
- ۸- انتقاد از عرب بخاطر بی‌توجهی به قضیه فلسطین: ۵۵
- ۸-۱- شکست پیامد تسلیم شدن شیران یک ملت: ۵۶
- ۹- اعلام برادری اتحادیه عرب و تشویق آنان به جهاد: ۵۸
- ۱۰- تشویق به اتحاد و وحدت در صفوف مقاومت: ۶۰
- ۱۰-۱- ستایش روحیه آزادی و ستم‌ناپذیری: ۶۲
- ۱۱- بزرگداشت شهیدان و بیان عظمت ایثار آنان: ۶۲
- ۱۲- امید به آزادی قدس شریف: ۶۴
- ۱۲-۱- آسمان مناعت و بزرگی قدس: ۶۸

- ۱۳- تهدید متجاوزان: ۶۸
- ۱۴- فراموش نکردن خاطره‌ی ظلم‌ها و لزوم ادامه مقاومت: ۶۹
- ۱۵- انقلاب الجزایر : ۷۰
- نگاهی کلی به برخی از قصاید دیوان (فلسطین و کبریاء الجرح): ۷۶
- نتیجه: ۸۶
- بهره‌گیری از اسلوب معانی: ۱۰۷
- ۱- تکرار: ۱۰۷
- ۱-۱- تکرار حروف معانی: ۱۰۸
- ۲-۱- تکرار جمله: ۱۰۹
- ۲- اسلوب تقدیم و تأخیر: ۱۱۰
- ۱-۲- تقدیم اسم بر فعل: ۱۱۰
- ۲-۲- تقدیم جارو مجرور: ۱۱۱
- ۳- فعل امر: ۱۱۱
- ۴- ندا: ۱۱۲
- ۵- استفهام: ۱۱۳
- ۶- صور خیال در شعر حسن عبدالله القرشی: ۱۱۴
- ۱-۶- تشبیه: ۱۱۴
- ۲-۶- استعاره مکنیه: ۱۱۸
- ۳-۶- استعاره مصرحه: ۱۲۰
- ۴-۶- مجاز: ۱۲۲
- ۵-۶- کنایه: ۱۲۳
- ۶-۶- تشخیص: ۱۲۴
- ۷- استفاده از الفاظ عجمی : ۱۲۴
- ۸- استفاده از آرایه‌های بدیعی: ۱۲۵
- ۱-۸- تقسیم: ۱۲۵
- ۲-۸- مراعات نظیر: ۱۲۶
- ۳-۸- مقابله و تضاد: ۱۲۶

۱۲۷ ۸-۴- جناس:

۱۲۷ ۸-۵- پارادکس:

۱۲۸ ۸-۶- عکس:

۱۲۸ ۸-۷- رد عجز علی الصدر:

۱۲۸ ۸-۸- تجرید:

۱۲۸ ۸-۹- اقتباس از قرآن:

۱۲۹ ۸-۱۰- حسن تعلیل:

۱۳۰ نتیجه‌گیری:

۱۳۲ ملخص البحث:

۱۳۳ فهرست منابع و مأخذ

پیش‌گفتار:

ادبیات مقاومت نمایان‌گر دردها و سختی‌هایی است که در طول تاریخ بر ملت‌ی وارد آمده‌است. فریادی است که از ملت‌ها می‌خواهد، ذلت و خواری را از خود دور سازند و از مقابله و مبارزه نهراسند و برای دفاع از حقوق از دست رفته خود و ملت‌شان، تاپای جان بایستند. شکی نیست که این نوع شعر می‌تواند همّت و اراده‌ی ملت را بر ضد تجاوزگران برانگیزد.

ریشه‌ی شعر مقاومت در ادبیات عرب، به دوره‌ی جاهلی و اموی بر می‌گردد. در آن زمان این نوع شعر، در قالب شعر سیاسی سروده می‌شد؛ اما در دوره‌ی معاصر، به دنبال تشکیل دولت کاملاً یهودی، در دهه چهارم قرن بیستم و در دومین سرزمین مقدس مسلمانان و قبله اول آنان، شاهد تحولات شگرفتی در عرصه معنایی خود شد. هدف از ای تحولات، باز پس گرفتن سرزمین‌های اشغالی بود که به برانگیخت احساسات شاعران پرشور منجر شد تا جایی که کمتر شاعری را می‌توان یافت که، در این زمینه شعری سروده یا سخنی بر زبان جاری نساخته است. بخش عمده ادبیات مقاومت مربوط به انقلاب‌های لیبی و الجزایر با هدف آزادی از قید و بندهای استعمار و پس گرفتن حقوق از رفته آنان است. همچنین این ادبیات تداعی کننده‌ی قضیّه‌ی فلسطین در ذهن است و در حقیقت، فلسطین و رؤیای رومی آن با اسرائیل مهم‌ترین منبع شعر پایداری است که، بخش عظیمی از ادبیات معاصر را به خود اختصاص داده است.

سرچشمه ادبیات مقاومت در هیچ دوره‌ای از دوره‌های تاریخی ادب یک ملت نخشکیده است. و از آن جهت که بیانگر درد و رنجی است که بر ملت‌ها می‌گذرد، بیانگر اضداد است. مرگ را در برابر حیات و آزادی را در مقابل اسارت، مطرح می‌کند.

آنچه که در این پژوهش جمع آوری شده است تلاشی برای معرفی حسن عبدالله القرشی به عنوان یک شاعر برجسته عرصه ادبیات پایداری است. در این پژوهش سعی شده است علاوه بر ذکر اشعار پایداری این شاعر بزرگ، به برخی اسالیب شعری شاعر و نیز آرایه‌هایی که در اشعارش از آنها بهره جسته است، اشاره شود.

فصل اول:

کلیات تحقیق

- تعریف موضوع:

حسن عبدالله قرشی از طلّیعه‌داران شعر معاصر جزیره‌العرب و ادبیات پایداری است. او به عنوان یک شاعر عرب سعی در ترسیم سختی‌هایی که مبارزان در راه رهایی سرزمین، دین، فرهنگ و سنت‌های خود از چنگال تجاوزگران متحمّل می‌شوند، را دارد. هدف قرشی همچون دیگر شاعران عرصه‌ی ادبیات پایداری، رساندن فریاد ملت‌های مظلوم و ستم‌دیده به گوش جهانیان و ایجاد مبارزه‌ی فراگیر جهانی در برابر ظلم و ستم موجود در جوامع بشری است. او شکست و تسلیم را مطرود دانسته است و همه‌ی ملت‌ها را به مقاومت و بیداری در برابر توطئه‌های دشمنان دعوت می‌کند. وطن دوستی، حنین، بزرگداشت و بیان قداست خون شهدا، عمق جراحت‌ها، تکریم فداکاران، موضوع فلسطین و سوانح و خطرات جامعه‌ی عربی بخش عظیمی از دیوان‌هایش را در بر گرفته‌است.^۱

- اهداف پایان نامه:

- ۱- بررسی مضامین و ویژگی‌های ادبیات پایداری در شعر حسن عبدالله القرشی.
- ۲- معرفی شخصیت ادبی این شاعر به جامعه‌ی ادبی بویژه علاقه‌مندان ادبیات پایداری.
- ۳- معرفی شعر مقاومت و دیدگاه‌های سیاسی حسن عبدالله القرشی.

- فرضیه‌های تحقیق:

- ۱- قضیه فلسطین و لبنان بخش زیادی از اشعار این شاعر را به خود اختصاص داده است.
- ۲- شاعر در اشعار خود از سران کشورهای عربی و تفرقه ملت‌های عرب انتقاد کرده است.
- ۳- سادگی زبان و صراحت لهجه شاعر از ویژگی‌های بارز سروده‌های اوست.
- ۴- شاعر در استفاده از آرایه‌ها از اعتدال خارج نشده است.

- پیشینه تحقیق:

طبق بررسی‌های به عمل آمده و نیز مراجعه به برخی منابع الکترونیکی در زمینه مقالات علمی- پژوهشی ایران و کشورهای عربی و همچنین مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی و پایگاه مجلات تخصصی نور به

^۱ بیشتر اشعار حسن عبدالله قرشی از مجموعه اشعارش که در دو دیوان گردآوری شده است، گرفته شده است و برای اختصار در ذکر منبع درون‌متنی اشعار به ذکر جلد و شماره صفحه بسنده شده است.

نظر می‌رسد که علی‌رغم کتب عربی متعددی که در مورد این شاعر تألیف شده‌است، اما در ایران این شاعر خیلی شناخته شده نیست و پژوهش زیادی در مورد او صورت نگرفته است. ولی تحقیقاتی در ارتباط با این شاعر بزرگ توسط پژوهشگران بزرگی در عرصه ادبیات معاصر به نگارش درآمده است. تحقیقاتی که هر کدام به جنبه‌ای از جوانب شهر و زندگی قرشی پرداخته است. از جمله این پژوهش‌ها به این موارد می‌توان اشاره کرد:

دکتر عبدالعزیزالدسوقی (القرشی شاعر الوجدان)، شکیب الأموی (حسن عبدالله القرشی شاعر المقاومة)، صلاح عدس (الغزل عند حسن عبدالله القرشی)، عبدالعزیز شرف (الرؤیا الإبداعیة فی شعر حسن عبدالله القرشی). و از مقالات:

«الاتجاه الوجدانی فی شعر حسن عبدالله القرشی» دراسة تحليلیة نقدیة / ماجستير، ۳۰۳ص، یحیی أحمد الزهرانی، المشرف أ.د: ابراهیم الحارذلو

- روش تحقیق:

در این پایان‌نامه، علاوه بر استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی، با منابع اندکی که در دسترس می‌باشد، بر استنباط‌های شخصی از مجموعه کامل دیوان‌های حسن عبدالله القرشی تکیه شده‌است. در حقیقت روش تحقیق در این پایان‌نامه توصیفی تحلیلی است.

- اهمیت و ارزش کاربرد نتایج پایان‌نامه:

با توجه به کمبود منابع در زمینه شناخت شعرای معاصر عرب در ایران، به نظر می‌رسد وجود اینچنین تحقیقاتی جهت استفاده بیشتر دانشجویان زبان و ادبیات عرب و دیگر علاقه‌مندان به ادبیات پایداری لازم و ضروری است. این پژوهش در پی آن است که ضمن معرفی بیشتر این چهره به حوزه ادبیات پایداری، گامی در جهت آشنایی بیشتر با مضامین ادبیات پایداری و پویایی آن، و منبعی برای استفاده کسانی باشد که در زمینه ادبیات پایداری پژوهش می‌کنند.

فصل دوم:

زندگی، آثار و شعر

حسن عبدالله القرشی

۱- بازتاب ادبیات پایداری در شعر معاصر عربستان سعودی^۲

جریان اتحاد کشورهای عربی جریانی گسترده و روشن در شعر معاصر عربستان است. و در حقیقت نمایانگر (دعوت به وحدت زبان ملت‌های عربی، و بزرگداشت شأن آن‌ها، یاری آن‌ها در مقابل دشمنان، شادی از موفقیت‌های آن‌ها، و ناراحتی از شکست‌های آن‌هاست).^۳

شعراء و ادباء معتقدند که دعوت به عریّت شاخه‌ای از دعوت به اسلام است. و محدود کردن آن به عرب، یک تعصّب جاهلانه‌ای است که شرع آن را منع کرده است.^۴

در این فصل از شعر معاصر عربستان و نقش آن در تقویت و حمایت وحدت عربی سخن به میان می‌آید. حسن عبدالله قرشی از شاعران معاصر عربستان است. قبل از پرداختن به زندگی و مضامین پایداری این شاعر بزرگ سعی شده است تا به برخی از شاعران پایداری عربستان و انعکاس رنج و سختی مردم مبارز دیگر ملت‌ها در اشعار آنان، اشاره شود.

۱-۱- حمایت از وحدت عرب:

با نگاهی به ماده و شیرازه‌ی شعر معاصر عربی، در می‌یابیم که دعوت به اتحاد، قسمت اعظمی از توجّه شاعران سعودی را به خود اختصاص داده است. شاید یکی از بارزترین موضوعاتی که شاعر سعودی در آن مشارکت داشته است، دعوت به وحدت عرب است؛ تا جایی که آرزو و دغدغه‌ی شاعران شده است. از جمله این شاعران، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

محمد حسن عواد^۵ یکی از این شاعران است؛ آنجا که می‌گوید:

۱. لا حِجَازَ لا سُورِیا لا عِراقَ
لا و لا نَجْدُ فی رِضی التَّوْحِیدِ

^۲ (الشعر السعودي الحديث وأثره في تعزيز الانتماء العربي) (www.damascusuniversity.edu)

^۳ أمين، بكرى شيخ: الحركة الأدبية السعودية، ص ۳۲۴-۳۲۵

^۴ جريدة أم القرى، ع ۴۱۸، سال ۱۹۳۲م، (دعوى الوحدة بين العروبة و الإسلام لإبراهيم الشورى)

^۵ محمد حسن عواد، شاعر سعودی است که در شهر جدّه در سال ۱۹۰۲ به دنیا آمد. همانجا به تحصیل و شاعری پرداخت. کتاب‌های متعددی در نشر دارد. چند دیوان شهری از جمله: آماس و أطلاس، فی الأفق الملتهب و... به جا مانده است. (شعراء المملكة العربية السعودية لمحمد محمد شراب، ص ۵۹۳-۵۹۴).

۲. إِنَّمَا أُمَّةٌ كَبِيرَةٌ آمَالٍ جَسَامٍ عُذْوَةَ التَّبْدِيدِ

(عواد، ۱۹۵۵م: ۲۱۸)

۱. نه حجاز نه سوریه نه عراق، نه و نه نجد هیچ یک در جهت برقراری وحدت نیستند.
 ۲. قطعاً ما امتی با آرزوهای بزرگ هستیم که گام در راه تفرقه و پراکندگی نهاده‌ایم.
- ابراهیم هاشم الفلالی^۶ یکی از شاعران سعودی است که در مورد وحدت جهان عرب اشعار زیادی را سروده است. او همچنین یکی از تواناترین شاعران عربستانی در به تصویر کشیدن اهمیت اتحاد کشورهای عرب و نیاز کشورهای معاصر به این امر، به شمار می‌رود. او می‌گوید:

۱. أَحْيِي بِالْوَحْدَةِ الْكُبْرَى نَعِيشُ الْعُمَرَ أَحْرَارًا

۲. سَتَمَحُو الْعَارَ لَا تُبْقِي بِأَرْضِ الْعَرَبِ أَشْرَارًا

(عبدالجبّار، ۱۹۵۹م: ۱۴۲)

۱. ای برادرم با وحدت بزرگ، عمر را آزاده زندگی می‌کنیم.
 ۲. عار و ننگ را پاک می‌کنیم و در سرزمین عرب آشرا را باقی نمی‌گذاریم.
- یا سخن عبدالله العثیمین^۷:

۱. وَحَدَّةُ الْأُمَّةِ آمَنًا بِهَا وَاتَّخَذْنَا شِرَاعًا وَمَرَامًا

۲. قَدْ عَقَدْنَا الْعَزْمَ أَنْ نُبْقِيَ لَهَا جَحْفَلًا يَجْتَا حَمَلًا مِنْ شَاءِ انْفِصَامًا

(ابن ادريس، ۱۹۶۷: ۲۰۰)

۱. اتحاد عرب، به آن ایمان آوردیم و آن را به عنوان بادبان و مرام خود برگزیده‌ایم.
۲. تصمیم گرفتیم که برای برقراری لشکری بزرگ، عزم را جزم کنیم.

۱-۲- فلسطین:

مسأله‌ی فلسطین با تمام اوصافش یک مسأله‌ی محوری در بین کشورهای عربی اسلامی است. بنابراین بدیهی است که شاعران سعودی به جوانب متعدّد آن و به بیان احساسات و افکار خود، از آنچه که فلسطین با آن

^۶ ابراهیم هاشم الفلالی شاعری سعودی است که در سال ۱۳۲۴ه در مکه متولد شد. به عنوان مدرس و سپس بازرس کمک‌ها خیرین و سپس به عنوان بازرس خانه‌ی نمایندگان عربستان به فعالیت پرداخت. طیور الأبايل، صدی الحان از جمله آثار شعری اوست. او در سال ۱۳۹۴ه از دنیا رفت. (شعراء المملكة العربية السعودية لمحمد محمد شراب، ص ۲۱۳-۲۱۴).

^۷ عبدالله الصالح العثیمین، در سال ۱۳۵۵ه در عنیزه به دنیا آمد. از دانشگاه ملک سعود لسانس تاریخ گرفت. عودة الغائب، بوح الشباب از جمله دیوان‌های او هستند. (معجم الباطین للشعراء العرب المعاصرين: ۳/۳۳۴).

دست و پنجه نرم می کند، پردازند. و عجیب نیست که بگوییم که این مسأله با تمام ابعاد حیاتی، دینی و عربی و انسانی، مهم‌ترین مسأله در ادبیات است. شاعران سعودی با تمام اختلافات و گرایش‌هایشان، با این مسأله زندگی کرده‌اند و البته این یک زندگی و همزیستی ادبی است، که منعکس کننده‌ی توجّه و اهتمام ملّت عربستان سعودی به ملّت فلسطین است.

شعر معاصر سعودی و توجّه به مسأله‌ی فلسطین، جایگاه ادبی مهمی در میدان ادبیات عرب به خود اختصاص داده است. دکتر طه وادی می گوید: (از خلال این متون مختلف می توانیم بگوییم که: شعر سعودی از زمان فاجعه‌ی سال (۱۹۴۸م) و گذشت سقوط سال (۱۹۶۷م)، و کشته شدن صبر و... در آخر با انتفاضه‌ی مسجد الأقصى در سال ۲۰۰۰م با فلسطین همراه بوده است. این قصائد با وجود اختلاف در شکل و ساختار و ارزش‌های زیبایی، یک تاریخ شعری از ملّت عربی فلسطین عرضه می کند؛ چرا که رنج این ملّت رنج کشیده، غمی بزرگ در درون همه‌ی عرب‌ها و نیشی دردناک در قلب همه‌ی انسان‌هاست.) (الوادى، ص ۱۳-۱۲):

در حقیقت با تأمل در شعر معاصر سعودی این پدیده را با تمام آشکالش می توان درک کرد. و این امر به دلیل عاطفه‌ی قوی‌ایی است که، از احساس تجاوز می کند و واژگان را به کار می گیرد تا همه را به جهاد و مبارزه دعوت کند و حقوق از دست رفته‌ی آنان را باز پس گیرد. دکتر «محمد حسن زیر»، موضوعات مختلف مسأله‌ی فلسطین در شعر سعودی را در موارد زیر خلاصه می کند:

- احساس درد و ناراحتی

- احساس خشم

- دعوت به بیداری و آزادی

- نقد واقعیت حاکم و نپذیرفتن ذلّت و سستی.^۸

مسأله فلسطین بسیار در نزد شاعران سعودی مورد توجّه قرار گرفته است. و شاعران قصاید زیادی راجب آن سروده‌اند. تا جایی که شعر هیچکدام از شاعران سعودی، از این مسأله خالی نیست. این در حالی است که بعضی از این شاعران، دیوان‌های کاملاً مستقلی را به این موضوع اختصاص داده‌اند. از جمله: «عبدالسلام هاشم حافظ» در دیوان (أغنیات الدم و السلام)، و «سعد البواری» در دیوان (صفارة الإنذار) به مسأله‌ی فلسطین پرداخته‌اند. همچنین «حسن عبدالله قرشی» نیز از جمله شاعران سعودی است که، نزدیک به پنج دیوان از دیوان‌هایش را به این مسأله اختصاص داده، که در ادامه به تفصیل به آن پرداخته خواهد شد.

^۸ القضية الفلسطينية في الأدب المعاصر (ملف أدبی) ص ۵۶-۵۷.

شعر «سعد البواری»^۹ نیز سرشار از بیان غم و ناراحتی و تلخی حاکم بر ملت فلسطین است. او اینچنین می‌سراید:

۱. مِنْ شِتَاتِ الشُّعُوبِ جَاؤُوا عَلَيَّ
ظَلَمَ لَيْسْتَنْزِفُوا رُبَانَا الْخَصِيْبَةَ
۲. لَوْتُوْنَا بِالْدِمَاءِ قُدْسِيَّةَ الْقُدْسِ
سِ و سَامُوا هِلَالَهُ و صَلِيْبَهُ

(البواری، ۱۹۶۲: ۷۲-۷۱)

۱. از ملل مختلف برای ظلم کردن آمدند، تا تپه‌های سرسبز ما را مستهلک کنند.
۲. با ریختن خون، پاکی قدس را آلوده کردند و هلال و صلیبش را به تاراج دادند.
همانطور که گفته شد احساس شاعران سعودی با مسأله فلسطین پیوند خورده است. دکتر غازی قصبی^{۱۰} یکی دیگر از شاعرانی است که از تراژدی فلسطین و بمب‌های هجوم آورده بر سر آنها سخن به میان آورده است:

۱. و اسْكَبَ دُمُوعَكَ فِي جِنَازَةِ أُمَّةٍ
مَاتَتْ مُمَزَّقَةً بِنَصْلِ شِعَارِهَا
۲. و اصْحَكَ إِذَا نَضَبَ الْبُكَاءُ فَرُبَّمَا
صَحَّكَتْ لَكَ الْأَمْوَاتُ خَلْفَ قِفَارِهَا
۳. و اصْحَكَ مِنَ الْأَفْدَادِ صُفُوءَةً يُعْرَبُ
فَنَعَوْا مِنَ الْأَزْمَاتِ بِاسْتِنَاكِهَا

(القصبی، ۱۹۸۷: ۳۳۸)

۱. بریز اشک‌هایت را بر جنازه‌ی ملتی که باشمشیر، شعارهایش تکه تکه گردید.
۲. و بخند زمانی که گریه خشکید، چه بسا مرده‌ها پشت ویرانه‌هایش به تو خندیدند.
۳. و بخند از این قوم برگزیده‌ی عرب و انسان‌های گرانمایه که در بحران‌ها تنها به محکوم کردن آن بسنده کردند!

زمانی که رخداد کشته شدن نوجوان «محمد جمال دره»^{۱۱}، اتفاق افتاد، شعر معاصر سعودی این حادثه را با بیان حالت وحشتناک و دردناک این کودک در برابر دشمن خونریز، منعکس کرد. شاعر «محمد بن علی لحدان» با قصیده‌ای، عمق این فاجعه را به تصویر می‌کشد:

^۹ سعد بن عبدالرحمن البواری در سال ۱۹۲۹م در شقراء به دنیا آمد. تحصیلاً ابتدایی‌اش را در همان جا به پایان رساند. بعد به دار التوحید طائف پیوست و سپس از درس خواندن دست کشید و به فعالیت‌های تجاری روی آورد. همچنان که وظایف زیادی در اداره‌ی آموزش و پرورش ریاض بر عهده گرفت. أغنیة العودة و لقطات ملونة از جمله دیوان‌های اوست. (معجم البابطين للشعراء العرب المعاصرين: ۴۳۸/۲).
^{۱۰} غازی عبدالرحمن القصبی در شهر الأحساء در سال ۱۹۴۰م به دنیا آمد. مدرک دکترای روابط بین‌المللی خود را از یکی از دانشگاه‌های آمریکا کسب کرد. سپس در دانشگاه الملك سعود ریاض به فعالیت پرداخت. همچنین به عنوان وزیر صنعت و وزیر بهداشت و سفیر در بحرین و بریتانیا به فعالیت پرداخت. اشعار من جزائر اللؤلؤ، قطرات من ظمأ از جمله دیوان‌های او هستند. (شعراء المملكة العربية السعودية لمحمد محمد شراب، ص ۵۶۸-۵۷۱).

۱. يَكَادُ قَلْبِي يُكُونِي بِلَوْعَتِهِ لولا الدُّمُوعُ لَأَفْنَى الْقَلْبِ إِحْرَاقُ...
 ۲. هَذَا مُحَمَّدٌ قَدْ حَفَّتْ مَلَائِكَةُ بِرُوحِهِ وَ هُمْ لِلَّهِ سَبَّاقُ...

(مجله جامعه دمشق، ۲۰۰۸: ۲۲۳)

۱. نزدیک است قلبم مرا با سوز و گدازش، بگدازد. اگر اشک نبود آتش دل، دلم را نابود می ساخت.
 ۲. این محمد است که ملائکه روحش را احاطه کرده اند و آن‌ها به سوی خدا پیشتانزد.

۳-۱- انقلاب الجزایر:

یکی دیگر از مباحثی که شعر معاصر سعودی به آن پرداخته است، انقلاب الجزایر است. شاعران عربستانی در این مورد نیز سعی کرده اند تا، به بیان رشادت‌ها و دلاوری‌های مردمی پردازند که، جان و مال خود را فدا کرده اند. شاعر «علی زین عابدین»^{۱۱} از جمله شاعرانی که به این مسأله پرداخته است:

۱. بَنِي الْعُرُبِ بَلَّغْنَا أَنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ، أَنْ تَسْخُوا وَ أَنْ تَهْبُوا
 ۲. إِنْ الْجَزَائِرَ تَكْبَى وَ هِيَ دَامِيَةٌ لِاتَّزَكُوها بِغَدْرِ الْكُفْرِ تَحْتَصِبُ^{۱۳}

(مجله جامعه دمشق، ۲۰۰۸: ۲۲۴)

۱. ای بنی عرب! خدا به شما فرمان می دهد، که او را یاری کنید و بخشنده باشید و هدیه نمایید.
 ۲. الجزایر می گرید در حالی که خونین است. آن را در حالی که هیزم آتش کفر و پیمان شکنی شده است، به حال خود رها نکنید.

و این سخن شاعر «صالح الثیمین» نیز خبر از حوادث الجزایر و فداکاری‌های آنان می دهد:

۱. هُنَاكَ الْمَعَاقِلُ فِي عَزَّهَا بِأُورَاسٍ فِي عَالِيَاتِ الْقِمَمِ
 ۲. فَكَمْ مِنْ مَلَاحِمٍ نَارَتْ لِمَعْنَى الْحَيَاةِ وَ مَعْنَى الشَّمَمِ

(العثمین، ۱۹۵۸: ۸۶)

۱. و آنجا دژهایی است در بزرگی شان مانند کوه‌های اوراس بلند مرتبه‌اند.
 ۲. چه بسیار حماسه‌هایی که با هدف (بخاطر) زندگی و غرور رخ داد.

^{۱۱} محمد دره در ۳۰ سپتامبر ۲۰۰۰ میلادی در غزه هدف گلوله نظامیان رژیم صهیونیستی قرار گرفت و جلوی دوربین کشته شد .

^{۱۲} علی زین العابدین در شهر مکه در سال ۱۳۴۳ه به دنیا آمد. بعد از اتمام تحصیلات متوسطه اش به قاهره رفت تا به دانشگاه نظامی بیوندد و به مدرک آن دست یابد. در ارتش عربستان به فعالیت پرداخت. دو دیوان تغرید و صلیل از او بجا مانده است. (شعراء المملكة العربية السعودية لمحمد محمد شراب، ص ۵۴۴-۵۴۶)

^{۱۳} تحتصب: از (حصب) به معنای هیزم شکن است.

۱-۴- لبنان:

«لبنان» نیز از جمله کشورهای است که، در شعر معاصر سعودی انعکاس یافته است. شاعران سعودی، حوادثی که لبنان با آن روبه‌رو شده، و رنج‌هایی که در جنگ با آن دست و پنجه نرم کرده است را، به تصویر کشیده‌اند.

شاعر «غازی قصیبی» در قصیده‌ی «ملء عين الزمن» برای زیبایی گذشته‌ی لبنان مرثیه می‌گوید:

- كَانْ لِي وَ لَكُمْ
- ذَاتَ يَوْمٍ وَطَن
- كَانْ فِي حُسْنِهِ
- كُلُّ شَيْءٍ حَسَن
- ثُمَّ جَاءَتْ لِيَالِي الشَّجْنِ^{۱۴}
- نَعَقَ^{۱۵} الْمَوْتُ فِي الْأَرْزِ
- وَ اصْطَبَعَ الْكُرْمُ بِالْمَوْتِ ...

(القصبی، ۱۹۹۱: ۴۹)

- من و شما وطنی داشتیم/ در پرتو زیبایی‌اش همه چیز زیبا بود/ سپس شب‌های غم و غصه آمد/ مرگ در درخت سدر فریاد کشید/ و تاکستان، رنگ مرگ به خود گرفت.

«عبدالله محمد باسراحیل»^{۱۶} یکی دیگر از شاعرانی است که قصیده لبنان و غم و غصه‌های آن، در دیوان‌هایش انعکاس یافته است؛ مخصوصاً دیوان «النبع الظامی» که در آن از عرب و رنج‌هایش و جراحت‌های خونینش در لبنان و دیگر کشورهای عربی سخن گفته است.

۱-۵- بغداد:

«بغداد» و حوادث آن نیز از جمله کشورهای است که در اشعار شاعران سعودی، به آن اشاره شده است. شعر معاصر سعودی، پیوسته ظلم و تجاوز را رد می‌کند و از بدبختی‌ها و درد و رنج مردم تحت ظلم صحبت

^{۱۴} الشجن: غم و غصه، دلهره

^{۱۵} نعق: فریاد کشید

^{۱۶} عبدالله محمد صالح باسراحیل شاعر و ادیب سعودی، در سال ۱۹۵۱م در مکه به دنیا آمد. تعالیم خود را در مکه آغاز کرد و به مدرک لیسانس و سپس فوق لیسانس علوم سیاسی در سال ۱۹۸۴ نائل شد. او در سال ۱۹۸۷م دکترای فلسفه گرفت. الهوی قدری، النبع الظامی) از جمله دیوان‌های اوست. (معجم البابطين للشعراء العرب المعاصرين: ۳۹۸/۳-۳۹۹).